

MOLNÁR KRISZTINA RITA

TOVATÚNIK, ZSUGORODIK, KITÁGUL

„Elsúlyedte már a Hold is,
és a Fiastyúk, eljön az
éjfél, az idő tovatúnik,
én pedig egymagam alszom.”
(Sapphó¹)

Találós kérdés is lehetne. Ólomlábon jár, szárnya van, és vasfoga van, mi az? Nem mitológiai szörny, nem rémálom, nem Harry Potter egyik varázslatának következménye. Nem. Olyan valami, ami valójában nincs is. (De legalább is soha nincs elég.)

Mégis évezredek óta tart bennünket rémületben. Az idő. A rettegett Kronosz. Uranosz és Gaia legfiatalabb gyermeke, az apját férfiaságától megfosztó titán, az aranykor egének ura. Később a „szárnyas idő”, megannyi allegória tárgya, festmények, szobrok, költemények ihletője.

A feldarabolt végtelen. Hogy elviselhető legyen, hogy ne kelljen tőle félni annyira, az ember mérhetővé tette a mérhetlent. Akár a végtelen tere, a végtelen semmit sem bírja el az ember halandó, így véges testbe zárt lelke. Így vonja látóterébe mindazt, ami véges horizontján kívül esik, mindazt, ami elmúlt vagy el fog múlni. Megnevezi, és határokkal látja el a határtalant, évmilliókról és másodpercekről beszél. Eszközöket gyárt, hogy fitogtassa, birtokában van a birtokolhatatlan, hogy markába zárta irtózata tárgyát. Vízórát, homokórát, napórát készít, s a szárnyas idő, a végtelen leginkább földi léptékű időmérő szerkezetét: kakukkos órát. Az idő, a filozófiai absztrakció terméke iparágakat mozgat. Kronosz Tartaroszba dobott, ízekre szabdalt testének minden ízét kvarcórákba, folyadékkristályokba zártuk. Nincs mitől félnünk – gondoljuk Greenwich megtartó korlátjának míves rácsaiba kapaszkodva.

Az időt a természettudomány a világegyetem önálló dimenziójának tartja, mikro- és makroméreteken is végtelennek. A filozófia Bergson óta tudja, a fizikai szempontból mérhető objektív idő nem azonos a lélekben megélt belső idővel, melynek időtartama leginkább a megélt pillanatok, félórák eseményeitől, azok intenzitásától, jelentőségétől függ. Az okos Bergson túlérzékeny unokatestvére, Proust az Eltűnt idő nyomában járva

nem fogalmakat tisztáz, ő Madeleine süteményére emlékezik, és az emlékezés idejét éli a valóságos idő helyett, de ezzel eljut a Megtalált idő-ig, amit azoknak, akik a mérhető idővel egyszerre kelnek, fekszenek, lélegeznek, nem sikerül.

„A jelen? Nincs. Csak az van, ami volt, csak amit megjegyeztél.”²

Úgy látszik, ez az egy módszer van arra, hogy megszabaduljunk a rémülettől, hiszen az emlékezés az egyetlen lehetőség szegény, időbe zárt tudatunk számára, hogy időben és térben távoli

önmagunkat találkozássra bírja. Mert a rémület, „a kovácsolt hideg, / e villanó, e kés-idő”³ pengéje mindannyiunkat fenyeget,

miután a gyerekkor aranykorából kinőve halandóságunkkal tisztába jövünk. Mert félünk a múlttal elmerült önmagunktól, a fájdalomtól, ami minden elmúlást kísér, az elveszett játékmackóét éppúgy, mint az elveszett játékidőét vagy az elveszett ártatlanságét. A gyerekkor virágzásának az elmúlás, az idő tudatosulása vet véget, először csak a félelem, hogy majd elveszítjük azokat, akiket annyira szeretünk, de ezt sokáig a maga brutális valóságában nem képes felfogni az embergyerek, évekig hiszi, hogy ez képtelenség, a világ tartópillérei nem dőlnek, mert nem dőlhetnek össze.

*...félünk
a múlttal elmerült
önmagunktól...*

Az időt nehéz megtanulni.

Kezdetben csak a fények, az árnyak lüktetése, a napsütés, az alkonyat fényei, az este homálya jelzik: valami elmúlt.

A szavak tanulásával lassan megtanuljuk azt is, reggel van a reggeli, délen harangoznak, este esti mesét mond anya.

A holnap és a tegnap még évekig felcserélhető fogalmak, csak az biztos, hogy nem most vannak, amikor mi épp itt vagyunk. A holnapután és a tegnapelőtt még ennél is zavarosabb, hét, nyolcéves kora előtt kevés emberpalánta van pontosan tisztában vele, mikor is van egyáltalán.

A napok neve, a hónapok neve kicsit barátságosabbá teszi a barátságatlant, úgy tűnik, itt is igaz az, ha megnevezem, ismerem, és már nem félek tőle annyira. Arca lesz minden napnak, lesz „rossz kedd”⁴, szerelemcsütörtök, dobszerda és szitapéntek, és a hetedik nap ott fénylik a sor végén, aranyból van minden vasárnap, mint a húsleves karikái, mert ezen a napon együtt vannak, akiknek mindig együtt kellene lenniük. A hónapok arca még kedvesebb: vannak köztük igazi emberek is, novemberek és de-

cemberek, vannak ikrek, június és július, ha ropogós r-betűsek, tilos a földre ülni, ha nincs, végre hempereghetünk a fűben.

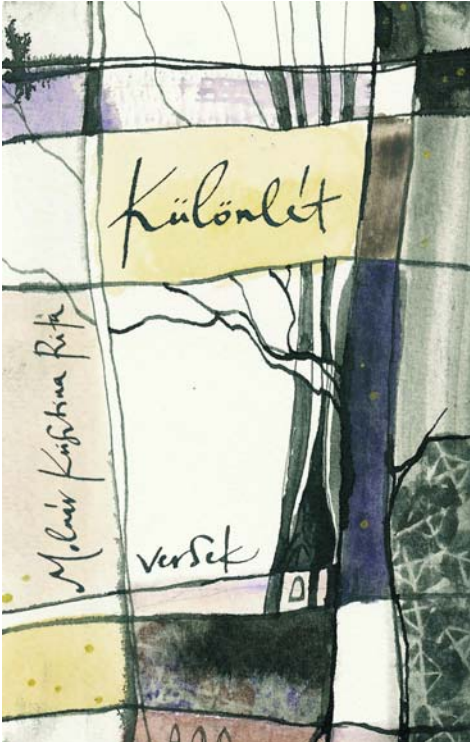
Az évszakok mégis a legmegbízhatóbbak.

Ősszel szedünk gesztenyét, télen jön a Jézuska, tavasszal virágba borul a kert, a parkok, és vége a végtelen hosszú öltözködésnek, kapkodó kezek sálba-sapkába bugyoláló nőgatásának.

A nyár a végtelen idő birodalma, nem siet, nem nézi olyan gyakran az óráját, nem kapkod annyira a felnőttek érthetetlen kasztja. Visszkapjuk ajándékunkat, a határtalant, a játéknak csak az éhség vagy az álmoság vet véget, ücsöröghetünk a domboldalon bóbitát fűjva, olyan alaposággal építhetjük bunkerünket, mintha több évtizedre készülne, átolvashatunk hason fekve egész napokat, vagy belebámulhatunk a hullócsillagos augusztusi csillagos éjszakába.

Szvetelszky Zsuzsanna és Molnár Krisztina Rita a „Különlét” bemutatóján az Írók Boltjában (2008. november)

Illusztrációk: Simonyi Cecília

*„egymásra bullott dolgaim
felszedhetők-e végleg úgy,
ne sértse egy a másikat...”*

www.pontkiado.hu

lunk a nap útvesztőjében, és fenyegetően sustorogva suttojják szorongató varázsígjüket: Siess, siess!

Siess, kelj már föl!

Siess, mosd már a fogad, húzd a zoknit, kösd a cipőd, vedd a táskád, indulj, gyere már!

Siess, el ne késs!

Siess, csöngetnek!

Siess ebédelni!

Siess, írd a leckéd!

Siess, elkéssel furulyáról, különtornáról, mindenholnan!

Siess már fürödni!

Siess, aludj, álmos leszel reggel!

A valódi sokk az idővel kapcsolatban az iskolakezdés után éri az embergyereket. A végtelen, örökké tartó délelőttök örökre véget érnek. Az iskola csengője lehetetlenül rövid intervallumokra szabdalja éles hangjával az évekig osztatlan időt, negyvenöt percre és tízpercre, és ez az a hang, ami innentől hosszú éveken át megakadályozza az elmerülést, magunk teljes átadását valaminek, ami szép, ami izgalmas, ami független az időtől, épp ezért a végtelenről taníthatna valamit, de erre nincs idő. Ez az óvodások privilégiuma, és megengedhetetlen fényűzés valakinek, aki már elmúlt hétéves.

Innentől kezdve napról napra fogy, „zsugorodik a zsugori idő”⁵. Minél több darabra osztjuk a lényegénél fogva oszthatatlant, annál messzebb kerülünk valóságos tulajdonságaitól. A hatalmas és nagyvonalú Kronosz, a száműzött óriás helyett apró és gonosz kerti törpék állják utunkat, míg végigbukdácso-

Az idő rabsága nem ér véget a gyerekekkel, és egyszer csak nem a sietség lesz az egyetlen nyomasztó vonása, hanem pusztító ereje is. A ráncok, a szarkalábak, a test minden romlása is az időnek tulajdonított veszedelem. Ahogy a voltaképpen szabaddulás, az időből való végső kilépés, a halál is.

Az idővel magányos harcát vívó ember néha azonban belékapaszkodik az általa létrehozott megfoghatatlanba, vigasztalónak nevezi, és rábízza meg nem oldott bajait, nem múló fájdalmait. Idővel megoldódik minden! – mondogatjuk, és éppen annyira hazugság ez, mint amennyire igaz. Az idő semmit meg nem old. Az idő pusztán elhalad, komótosan ellépked a dolgok felett, azok távolabb kerülve tőlünk egyre kisebbnek tűnnek. Aprócska, távoli kavicsok fénylenek, sötétlenek az elmúlt partok homokján.

Az igazi idő azonban nem a retentő és nem a gyógyító. Az idő, vagyis a végtelen igaz arca egészen rezzenéstelen, mert közönyös, mint a falióra monoton keyegése. A hiteles időképmás tekintete a semmi-be réved, nem a nézőre. Ha igazán bátrak lennénk, mint az apró gyerekek és ritka művészek, mernénk „leválni az időről”⁶, és találkozni a háttartalannal, mernénk átélni annak a közegnek a törvényét, ahonnan jövőnk, és ahová megyünk majd. A bátorságra kis gyakorlással szert lehet tenni. Egy csendes késődélutánon, amikor még nem alkonyodott be, és a fény mindent különös kontúrral világít meg, bámuljunk ki az ablakon. Ne gondoljunk a még hátralévő teendőinkre. Egyáltalán semmire. Csak nyeljük magunkba a pusztá látványt. Egyszer csak elfog majd bennünket az áradó nyugalom, és azt érezzük: ez most már mindig így marad. Többé semmi nem változik.

JEGYZETEK

1 Sapphó: Töredék (Ford. Trencsényi-Waldapfel Imre)

2 Szabó Lőrinc: Tücsökgzene

3 József Attila: Fagy

4 Travers: Mary Poppins

5 Várady Szabolcs: Villanella

6 Gergely Ágnes: Őrizetlenül

*...az idő
komótosan ellépked
a dolgok felett...*